

**Željka Brlobaš**

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje  
 Strossmayerov trg 2  
 10000 Zagreb  
 zbrlobas@ihjj.hr

## VRSTE RIJEČI U GRAMATIKAMA ŠIME STARČEVIĆA

U radu se analiziraju gramatički opisi vrsta riječi u *Novoj ričoslovljici iliričkoj* (1812), *Novoj ričoslovljici iliričko-franceskoj* (1812) i *Ričoslovlju* (1849–1850) Šime Starčevića. Pritom se posebno analizira nekoliko temeljnih postavki: koje se vrste riječi opisuju u gramatikama, koje hrvatske nazive autor upotrebljava pri njihovu imenovanju. Razmatraju se gramatičke definicije vrsta riječi, s posebnim obzirom na pitanje na kojoj su razini jezičnoga opisa utemeljene: na leksičko-semantičkoj, morfološkoj ili sintaktičkoj. Iako je riječ o usporednom tipu analize, takvim se postupkom pokazuje Starčevićev način promišljanja jezičnih pojava i ukazuje na obilježja Starčevićeva gramatičkoga diskursa.

### 1. Uvod

Na temelju objavljenih gramatika i analize osnovnih pogleda na hrvatski književni jezik može se reći da je Šime Starčević u 19. stoljeću bio jedan od vrsnih hrvatskih filologa i gramatičara. Poznat je po svojem djelu *Nova ričoslovljica iliriska vojničkoj mladosti krajicnoj poklonjena trudom i nastojanjem Shime Starčevića xupnika od Novoga u Lici*. Gramatika je objavljena u Trstu 1812. godine. Riječ je o gramatici hrvatskoga književnoga jezika, a to je ujedno i prva gramatika hrvatskoga jezika pisana hrvatskim jezikom<sup>1</sup>. U Trstu je 1812. godine objavljena Starčevićeva gramatika francuskoga jezika *Mozin Nova ričoslovljica ilirisko-francezka prineshena po Shimi Starčeviću xupniku od Novoga u Lici na potribovanje vojničke*

<sup>1</sup> O sadržajnoj je strukturi te gramatike i njezinim jezikoslovnim prinosima provedeno nekoliko istraživanja i napisano podosta radova (v. literaturu), a pretisak gramatike objavljen je 2002. godine u izdanju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

*mladosti ilirskih darzavah*, djelo od 311 stranica. Gramatika je hrvatski prijevod gramatike francuskoga jezika *Französische Sprachlehre* koja je na njemačkom jeziku objavljena u Tübingenu 1809. godine, a napisao ju je svećenik D. J. Mozin. Iako se u tom djelu u prvom redu opisuje struktura francuskoga jezika na način gramatičkoga opisa prilagođenoga korisnicima za učenje francuskoga kao stranoga jezika, bitan je u tome djelu Starčevićev način razumijevanja pojedinih jezikoslovnih činjenica. U *Glasniku dalmatinskom* 1849. i 1850. godine Šime je Starčević objavljivao *Ričoslovlje*<sup>2</sup>, “popularnu gramatiku u nastavcima, pisanu dosta sustavno, s određenim poglavljima i paragrafima” (Vince 1973: 182). To je gramatika hrvatskoga jezika pisana štokavskom ikavicom, kao i prethodne dvije gramatike. Bez obzira na to kako se sve može tumačiti takav oblik jezičnoga promišljanja objavljivao u novinskom tekstu, na temelju uvida u građu toga teksta mogu sa sigurnošću tvrditi da je i to svojevrsan doprinos opisu hrvatskoga jezika.

U ovom se radu, na temelju tih Starčevićevih gramatika, analiziraju gramatički opisi vrsta riječi. Pritom se posebno razmatra nekoliko temeljnih postavki. Promatra se koje se vrste riječi opisuju u gramatikama, zatim koje hrvatske nazive autor upotrebljava pri njihovu imenovanju (što upotpunjuje spoznaju o gramatičkoj terminologiji prve polovice 19. stoljeća). Razmatraju se načini opisa, odnosno autorove gramatičke definicije vrsta riječi, s posebnim obzirom na to temelje li se na leksičko-semantičkoj, morfološkoj ili sintaktičkoj razini opisa. Opravdano se uzima u obzir da se u ovom radu vrste riječi iz Starčevićevih gramatika hrvatskoga jezika uspoređuju s definicijama i općom rasudbom o problematiki vrsta riječi u Starčevićevoj gramatici francuskoga jezika, neovisno i o činjenici što je ta gramatika Starčevićev prijevod, odnosno preradba Mozinove gramatike francuskoga jezika.

Iako je prije svega riječ o usporednom tipu analize gramatičkoga opisa, takvim se postupkom želi pokazati opis vrsta riječi, Starčevićev način promišljanja jezičnih pojava i ukazati na obilježja Starčevićeva gramatičkoga diskursa.

## 2. Vrste riječi u Starčevićevim gramatikama<sup>3</sup>

U *Novoj ričoslovlju iliričkoj* Š. Starčević prvi put o vrstama riječi piše u drugom poglavlju gramatike, koje sadrži četrnaest odjeljaka naslovljenih *Od ričoslovlja*. Iz toga se podnaslova vidi da je Starčević gramatičar u tradiciji terminološkoga poimanja *rječoslovlja* kao popisa i opisa morfoloških činjenica. U tome se poglavlju autor bavi temeljnom podjelom i objašnjenjem, tj. definiranjem vrsta riječi. S obzirom na podjelu vrsta riječi – koje on naziva *dili govorenja* – kaže da “ilirski jezik kao i mnogi iní osam imade dilah govorenja”<sup>4</sup> (str. 13). To su (citiraju se Starčevićevi nazivi i današnja značenja naziva):

<sup>2</sup> Starčević definira da je *ričoslovlje* “znanje pravo štiti, pisati i govoriti” (1849: br. 34).

- |                                 |                                   |
|---------------------------------|-----------------------------------|
| 1. <i>Ime</i> ,                 | 5. <i>Pridstavak</i> (prijedlog), |
| 2. <i>Zaime</i> (zamjenica),    | 6. <i>Priricsak</i> (prilog),     |
| 3. <i>Vrimenorics</i> (glagol), | 7. <i>Medjumetak</i> (uzvik),     |
| 4. <i>Dionorics</i> (particip), | 8. <i>Veznik</i> (veznik).        |

Za prvu vrstu riječi, tj. *ime*, nije ispisano današnje značenje naziva. Naime, tako zadano i definirano *ime* obuhvatnije je od imenice kao vrste riječi u suvremenim gramatikama jer imenu u ovom slučaju pripadaju pridjevi i brojevi. Također se uočava činjenica da je particip (*dionorič*) još uvijek (samostalna) vrsta riječi. Valja posebno naglasiti i to da je Starčević imenovao vrste riječi hrvatskim nazivima te da uz njih nije stavljao ekvivalentne latinske nazive. Pritom kaže da naš jezik kao *i mnogi ini* ima upravo osam vrsta riječi: nameće se pitanje zaključuje li to Starčević na temelju dobrog poznavanja drugih jezika (što bi svakako moglo imati potvrdu s obzirom na njegovo poznavanje nekoliko stranih jezika) ili je to zaključak na temelju čitanja gramatičkih opisa drugih jezika. U gramatičkim opisima hrvatskoga jezika gramatičari su uvijek isticali osam *dijelova govorenja* ili vrsta riječi. B. Kašić u svojoj gramatici *Institutionum linguae illyricae libri duo* (1604) također je preuzeo podjelu na osam vrsta riječi: imena, zamjenice, glagoli, participi, prilozi, prijedlozi, uzvici i veznici (Katičić 1981: 44).

Budući da je Starčevićeva *Mozin Nova ričoslovica iliričko-franceska* kontrastivnoga obilježja, u njoj se razlikuje devet vrsta riječi, jer je popisu dodan član koji postoji u francuskom jeziku. Zanimljivo je spomenuti da Starčević uz *dilovi govorenja* u toj gramatici upotrebljava i naziv *varste govorenja*, te da član naziva *spol<sup>5</sup>*; ostale vrste riječi imenuje kao i u *Novoj ričoslovici* (usp. str. 28).

Poglavlja s morfološkim opisom osam vrsta riječi u *Ričoslovju* počinju u 37. broju *Glasnika dalmatinskog* 1849. godine i završavaju u 16. broju 1850. godine. Starčević opisuje osam *dilova govorenja* ističući im, za razliku od prethodnih dviju gramatika, obilježje promjenjivosti i nepromjenjivosti. Nazivima su vrste riječi iste onima u *Novoj ričoslovici*, jedino što je u *Ričoslovju* *veznik* preimenovan u *spojnik* (1849: br. 37).

<sup>3</sup> Osim u uvodnom dijelu ovoga rada naslovi gramatika pišu se u transkribiranu obliku. Svi citati u tekstu koji su iz *Nove ričoslovice iliričke* (u tekstu najčešće *Nova ričoslovica*) i *Nove ričoslovice iliričko-franceske* pišu se u netranskribiranu obliku, izvornom graffijom (slovopisom) i pravopisom. Broj stranice citata označen je brojkom u zagradi. Odnos današnjih grafema (grafem (2)) i onih kojima su pisane *Nova ričoslovica ilirička* i *Nova ričoslovica iliričko-franceska* (grafem (1)):

grafem (1)	cs	x	sh	ch/tj	dj/gj	lj	nj
grafem (2)	č	ž	š	ć	đ	lj	nj

U *Ričoslovju* su grafemi za foneme /č/, /ć/, /ž/ i /š/ jednaki današnjim grafemima. U tekstu su citati iz *Ričoslovja* označeni godinom i brojem *Glasnika dalmatinskoga*.

<sup>4</sup> Iako je cijeli tekst *Nove ričoslovice iliričke* dosljedno akcentuiran, u ovom su radu svi citati bez nadslavaka, tj. Starčevićevih znakova za naglasak.

<sup>5</sup>“Spol imenuje se jedna ricsica, koja služi za ukazati pleme, i broj za njom slidechega imena” (str. 28).

U ovom je radu primarno supostaviti gramatičke definicije vrsta riječi u trima Starčevićevim gramatikama objavljenim u prvoj polovici 19. stoljeća. Stoga se vrste riječi posebno ne razmatraju na općoj teorijskoj razini, odnosno ne preispituju se složeni teorijski problemi i pitanja jesu li vrste riječi gramatička kategorija, postoje li u svim prirodnim jezicima, ima li klasifikacija vrsta riječi univerzalnu vrijednost ili je ograničena opisom određenoga jezika. Ne raspravlja se ni o složenom teorijskom odnosu *riječ – vrste riječi*, a naglasimo samo da *vrste riječi* razumijevamo na razini sljedećega odnosa:

*vrste riječi* = (imenice, pridjevi, zamjenice, brojevi, glagoli, prilozi, prijedlozi, uzvici, veznici)

Elementi ovoga skupa *vrste riječi* uspostavljeni su na temelju hrvatskoga jezika, a gramatički opisi i definicije u gramatičkom promišljanju jednoga hrvatskoga gramatičara s početka 19. stoljeća pokazuju koliko su elementi skupa složene jezikoslovne činjenice.

## 2.1. Imenice

Gramatički opis vrsta riječi u Starčevićевой *Novoj ričoslovljici* počinje opisom i definicijom *imena*. U toj se gramatici pod *imenom* razumijeva *ime samostavno* (imenica u današnjem značenju) i *ime pridavno* (pridjev). Time je naziv *ime* nadređen (subordiniran) dvama nazivima, odnosno hiperonim je pojmovima koje sadržava u sebi. Iako brojevi nisu na popisu temeljnih *dilova govorenja*, njihova se definicija daje u okviru opisa imena, prije opisa zamjenica.

“Medju razlicitim pridstojcima<sup>6</sup> iliti stvarima, koje doisto jesu, ili biti mogu, nikoja su tilesna, ili tilesnobitna, druga duhovna. Tilesna jesu na priliku: *dub, kamen, knjiga*. Duhovna, koja se niti viditi, niti chutit mogu, jesu n. p. *duh, kripost, pravda*. Ricsi ovakve pridstojke, oli stvari zlamenujuče zovu se imena *samostavna*” (str. 13).

U citiranoj definiciji imenica iz drugoga poglavlja *Nove ričoslovljice* vidljivo je leksičko određenje koje se zasniva na logičko-semantičkoj komponenti: semovi definicije temelje se na stvarnim predmetima i “predmetima” duha; *ime* označava, a predmet biva označen. Cilj je isticanje predmetno-logičkoga plana koji je povezan s leksičkim planom. U petom poglavlju gramatike još se jednom definira kategorija *imena*: “*Ime* zove se besida oli rics, koja sobstvo oli stvar, bila pridstojak chutjenja oli samoga razuma, ukazuje, n. p. *kucha, gospodin, kripost, xelja*. Ime drugo je samostavno, a drugo *pridavno*” (str. 25). Ovom drugom rečenicom nakon temeljne definicije izričito se ističe različitost *imena samostavnoga* i *pridavnoga*.

Starčeviću je u definiciji *imena* glavna poveznica leksem *rics* (riječ) ili *besida* (besjeda). Taj se leksem pojavljuje i u definicijama drugih vrsta riječi u *Novoj ričoslovljici*, ali i u gramatici francuskoga jezika, te u *Ričoslovlju*. Može se postaviti pitanje upotrebljava li Starčević taj leksem isključivo kao gramatičku (morfološku) činje-

---

<sup>6</sup> *Pridstojci* su ‘predmeti’, kao što kaže i Starčević (str. 16), op. a.

nicu ili jednostavno kao leksičko značenje. Kada bi se to moglo utvrditi, onda bi lakše bilo odrediti Starčevićovo razumijevanje i definiranje *imena* na gramatičkoj ili semantičkoj razini. Time bi jasnije bilo i određenje te vrste riječi s obzirom na gramatička obilježja koja u definicijama često nedostaju. Također valja primijetiti da definicija imenice, pa i definicija pridjeva, ne sadržava u sebi odrednicu da je to *dil govorenja*, što se posebno ne ističe ni u definicijama ostalih vrsta riječi u sve tri gramatike.

U *Novoj ričoslovcu iliričko-franceskoj* definicija imenice glasi: “Ime samostavno zove se ono, koje u govorenju samo stati moxe, i ukazuje sobstvo ali stvar, bila chuchenja, ali razuma pridstojak” (str. 55). Budući da ta gramatika francuskoga jezika nije samo prijevod, nego i Starčevićeva preradba francuske gramatike, valja uočiti sličnost u definiranju jezične činjenice u hrvatskoj i francuskoj Starčevićovoj gramatici. Najprije se zamjećuje uporaba istoga naziva, dakle *ime samostavno*. Zatim se uočava da Starčević daje gotovo jednaku definiciju kao i u opisu imenica u hrvatskom jeziku: logičko-semantičke odrednice osobe i stvari koje su “predmeti” osjećaja ili razuma. Ono što ih razlikuje je isticanje, i to spomenuto na prvome mjestu u definiciji, da imenica može stajati sama. Pritom se ne daje jasno do znanja je li riječ samo o značenjskom svojstvu imenice što ona sama po sebi upućuje na referencijalnost, a time i na mogućnost samostalnosti u iskazu. Djelomičan odgovor na tu postavku daje bilješka u *Novoj ričoslovcu iliričkoj* gdje Starčević objašnjava da se imenice i zovu *samostavna imena* “jere sama ponase stojecha shtogod zlamenuju” (str. 14).

U *Ričoslovju* (1849–1850) za imenicu Starčević upotrebljava naziv *ime samostojno*, koje je “ona rič, koja zlamenuje nesamo takvu stvar, koja istinito ima svoj bitak, i koja sama po sebi u jestestvenom svitu stoji, nego još zlamenuje i ono, što bitka neima, nego se samo u pameti zamišlja, i spada u kraljevstvo od same mogućnosti” (1849: br. 37). U odnosu na prethodne dvije definicije i dalje je temeljna činjenica opis semantičkih svojstava imenica.

## 2.2. Pridjevi

U *Novoj ričoslovcu* Starčević slijedi metodologiju, koju ima većina hrvatskih gramatičara sve do polovice 19. stoljeća, po kojoj pridjevi kao vrsta riječi još uvijek nisu razgraničeni od imenica. Stoga su u toj gramatici *imena samostavna* i *imena pridavna* (pridjevi) sadržana u *imenu* kao *dilu govorenja*. U Starčevićovoj definiciji pridjeva ogleđa se isticanje gramatičkoga svojstva i gramatičkoga sadržaja. Gramatičko svojstvo – *ime pridavno samostavnom se prilucuje* (str. 38) kojemu *vlasti, kakojstva i oblicjsja* (osobinu, svojstvo, oblik) *ukazuje* – gramatički sadržaj. Ovisnost gramatičkoga obilježja i gramatičkoga sadržaja tako je povezana da Starčević izričito napominje da *pridavna imena* “dok se onim ne pridruže, kojih kakojstva ukazuju, nishta ne zlamenuju” (str. 14).

U *Novoj ričoslovcu iliričko-franceskoj* u definiciji *pridavnoga imena* (naziv isti

kao i u *Novoj ričoslovici*) Starčević ističe još jedno gramatičko obilježje pridjeva – slaganje u gramatičkom rodu (*plemenu*) s imenicom: “Pridavno ime zovemo ono, koje se samostavnomu pridruzuje za ukazati njegovu vlastitost koju, ali kakojstvo. Buduch pak da samostavnoga vlastitosti ukazuje, i kakvosti, s’ njime u plemenu ima se slagati” (str. 75).

Sustavniju i opširniju definiciju *prilagateljnih imena* (pridjeva) Starčević daje u *Ričoslovju*. Po općoj definiciji *prilagateljno ime* je ono “koje imenu samostojnom daje a) stanovito okončanje, i pokazuje b) njegovu kakvoću, c) njegovu vlastitost, i d) njegovu svojnost” (1849: br. 43). Od četiriju svojstava ne moraju se posebno objašnjavati tri zadnja, već samo prvo u kojem je riječ o određenom liku pridjeva: “Prilagateljno ime daje okončanje imenu samostojnomu u njegovu zlamenovanju, kada jednu stvar tako biliži, i prikazuje, da se ona od svih ostalih, koje pod istu verstu, ali pod isto pleme spadaju, lako razluči, i zazbilj pravo poznade” (1849: br. 43). Određeni lik (*okončano zlamenovanje*) kao gramatičko svojstvo objašnjava se na temelju značenja, semantički. Za razliku od imenica, čini se da je Starčević u gramatikama u opisu pridjeva osim semantičkih svojstava u obzir uvelike uzimao i njihova morfološka obilježja.

### 2.3. Brojevi

Brojevi (*brojoricsi*) se u *Novoj ričoslovici* ne izdvajaju u posebnu vrstu riječi. Njihov osnovni leksički opis i podjela na vrste slijede u gramatičkom opisu odmah poslije pridjeva, a u dijelu opisa *imena*. U *Novoj ričoslovici iliričko-franceskoj* Starčević kaže da brojevi “ukazuju mnoxtvo, ali red stvari. Ukazujuče mnox zovu se temeljbroji (*nombres cardinaux*) a druge redobroji (*ordinaux*)” (str. 88). Takva je definicija brojeva i u *Novoj ričoslovici* s podjelom brojeva na *temeljite*, *redne*, *razmirne*, *sakupive* i *razdiljive* s nekim objašnjenjima i zaključcima. Tako npr. ističe da *temeljiti* brojevi od jedan do pet imaju uza se imenice muškoga i srednjega roda u genitivu jednine (*dva csovika*), dalje od pet u genitivu množine (*pet volovah*), a imenice ženskoga roda u nominativu množine (*dvi xene*), te dalje u genitivu množine (*pet ticah*). Bilo bi korisno i poticajno da je Starčević uočio potrebu opisa sklonidbe glavnih brojeva po padežima. Za *redne* brojeve i *razmirne* brojeve (npr. *jednostruk*, *dvostruk*) kaže da imaju “oblicsje i narav imenah pridavnih” (str. 45). *Sakupivi* su brojevi npr. *dvojica*, *trojica*, *četverica* itd., zatim *četvrtina*, *petina* itd. *Razdiljivi* su npr. *dva po dv a*, *jedan po jedan* (uz navođenje oblika koji se danas više ne upotrebljava – *dva a dva*).

Definicija brojeva u *Ričoslovju* sadržajno je ista kao i u prethodnim dvjema gramatikama. Naime, brojevi (*brojoricsi*) su “one riči, koje izgovaraju kolikoću, ali broj od stvari” (1849: br. 47). Oni su podijeljeni u dvije osnovne skupine. *Okončane brojoriči* pokazuju određenu količinu stvari, a *neokončane brojoriči* “stvari u herpi, ili inokupno obuzimlju” te su prilagateljna imena, tj. pridjevi. U toj se skupini nalaze primjeri kao *gdikoji*, *nikoi*, *mnologi*, *svi*, ali i *jedni*, *nijedan*. Takvim primjermima na temelju podjele brojeva i u *Ričoslovju* je potvrđena dvojba o tome što se

svrstava u brojeve kao vrstu riječi. Međutim, podjela brojeva u dvije skupine čini se dobro promišljenom. Posebno se to odnosi na imenovanje i opis druge skupine u kojoj nisu samo brojevi nego i pridjevi. Na taj je način metodološki jasno što autor razumijeva na razini brojeva kao vrste riječi: s jedne strane to su leksičke jedinice koje značenjem ističu brojivost i oblikom su brojevi (kao vrsta riječi), a s druge strane leksičke jedinice sa značenjem brojivosti, koje su oblikom ne-brojevi, odnosno kao vrsta riječi pridjevi.

Metodologijom neimenovanja brojeva kao samostalne vrste riječi (u sve tri gramatike) Starčević anticipira i neka novija promišljanja o gramatičkom opisu brojeva u kojima se zaključuje da brojevi kao vrsta riječi zapravo ne postoje, a njihovo izdvajanje kao vrste riječi samo je plod gramatičarske tradicije, te da se svi brojevi, tj. brojevne riječi, mogu svrstati u neku od ostalih vrsta riječi (usp. Raguž 1997: 3, 104). S druge strane postoje osporavanja takva gledišta, pa se npr. kaže da su brojevi kao vrsta riječi “s kategorijalno-morfološkoga gledišta složena vrsta promjenjivih i nepromjenjivih riječi koje u jednom smislu pripadaju imenicama i pridjevima, a drugim su bliske priložima. Stoga im neki i odriču da oni pripadaju posebnoj vrsti riječi, ali je to gledište teško u potpunosti prihvatiti” (Babić et al. 1991: 663), odnosno “dok baratamo tradicionalnim pojmovima vrsta riječi, brojevi se ne mogu razbiti na imenice, priloge i pridjeve zbog razlika među njima u značenju, raspodjeli, funkcijama i u nejednakom ovladavanju gramatičkim kategorijama” (Tafra 1989: 235).

## 2.4. Zamjenice

Zamjenica (*zaim*) u *Novoj ričoslovcici* definira se kao “besida misto imena i mnogo putah misto istoga izrecsenja postavljena za ukloniti se csestom i neugodnom na istu besidu vrachanju” (str. 46). Na temelju definicije jasno je da zamjenicu razumijeva kao zamjenu, tj. kao supstituent.<sup>7</sup> Budući da naziv *izrečenje* Starčević u *Novoj ričoslovcici* koristi u značenju ‘rečenica’<sup>8</sup>, mora se posebno naglasiti što je u definiciji istaknuo činjenicu da zamjenice zamjenjuju ne samo imenice nego i rečenice. U *Novoj ričoslovcici iliričko-franceskoj* definicija zamjenice sadržajno je ista. Starčević, nakon opće definicije, zamjenice dijeli u šest vrsta: *personels, possessifs, démonstratifs, interrogatifs, relatifs, indéfinis* (str. 97). Vrste zamjenica po značenju u gramatici francuskoga jezika imaju i hrvatske nazive jednake onima u *Novoj ričoslovcici*, a ako se ovdje ne uspoređuju s definicijama u *Novoj ričoslovcici*, onda su definicije sadržajno iste. *Zaim* *sobstveno* u *Novoj ričoslovcici* “sobstvo zlamenuje, i u govorenju misto njega stoji” (str. 46). U *Novoj ričoslovcici iliričko-franceskoj* Starčević još proširuje definiciju ličnih zamjenica ističući u definiciji odnos između lica i agensa: “(Personels), koja se uznose na sobstva, misto kojih stoje

---

<sup>7</sup>“Hrvatski naziv zamjenica čini mi se primjereniji lingvistički prikladnijem nazivu supstitut, i to je pojam koji hrvatska teorija gramatike mora prihvatiti i koji ne treba zamjenjivati terminom upućivačke riječi, jer ako nešto zamjenjuje nešto drugo, onda i na to upućuje” (Kačić 1995: 42).

<sup>8</sup>Potvrda te tvrdnje o značenju *izrečenja* nalazi se već i u Maretić 1932: 43.

(stoje misto imena onoga sobstva, koje govori, s'kojim se govori, ali od koga se govori; u naj posliđnjem dogodjaju uznose se ne samo na posebna sobstva nego na xivucha i nexivucha, koja se mogu kao pridstojak, i podmed govorenja zamisliti)" (str. 97). *Posvoivo zaim*e označuje *vlastitost* ili *posidovanje* i pokazuje čija je stvar o kojoj se govori. *Kaxiteljno zaim*e ukazuje *sobstvo oli stvar* o kojoj se govori, a *upitivo zaim*e "sluxi polak svoga imena za shtogod izviditi, razumit, oli izpitat" (str. 48). *Uznosivo zaim*e "uznosi se u misli, iliti potexe se u razumku na zaime ali ime samostavno jurve u govorenju pria njega izrecseno" (str. 48). Bitno je svojstvo prethodne definicije da se u njoj jasno ističe veza odnosne zamjenice sa zamjenicom ili imenicom koja je prije izrečena (što je zapravo potvrda shvaćanja antecedenta u opisu takva zamjениčkoga odnosa). *Neodlucivo zaim*e "stvar oli sobstvo obchinski i neodredjeno prikazuje" (str. 49). S obzirom na obilježje neodređenih zamjenica, u definiciji je rečeno da se one odnose na što opće i neodređeno. U tu skupinu zamjenica ubraja i primjere *sav* (*sva, sve // svi, sve, sva*) te *jedan* (*jedna, jedno // jedni, jedne, jedna*). O tim se primjerima danas još uvijek daju različite prosudbe s obzirom na to kojoj vrsti riječi pripadaju.

U *Ričoslovju* Starčević o zamjenici kaže da je "namistnik samostojnoga imena. Zato, kada je u govoru jedna ista stvar pridmet, ali podloga<sup>9</sup> od govora, zaime kao namistnik dohodi ondi, gdi bi se podloga od govora imala opetovati, to jest po drugi put imenovati" (1849: br. 51). Na temelju izrečenoga uočava se svojstvo "zamjene" u shvaćanju osnovnoga određenja funkcije zamjenice. Zamjenice također dijeli u šest vrsta: *sobstvene, svojiteljne, kažiteljne, upitive, uznositeljne i neodluciteljne*. Ta je podjela, osim malih razlika u nazivima, istovjetna podjeli zamjenica po značenju u *Novoj ričoslovcu*.

## 2.5. Glagoli

O glagolima (*vrimeroricsima*) autor raspravlja u desetom poglavlju *Nove ričoslovice*, koje je brojem stranica najopsežnije u toj gramatici. Starčević definira da glagol "jest jedna besida, koja u vrimeru sadashnjem, proshastom, ali doshastom ukazuje, da se shtogod csini, tarpi, oli biva" (str. 49). U definiciji se, osim tipičnih glagolskih značenja, upozorava na jednu važnu glagolsku kategoriju, tj. na vrijeme, koja je još od antičkih gramatičara bila osnovni dio i *differentia specifica* u opisu glagola kao vrste riječi.

U *Novoj ričoslovcu iliričko-franceskoj* Starčević kaže da "vrimerorics jest onaj dil govorenja, koj izgovara dilo ucsinjeno ali primljeno od podloge" (str. 148). Pritom nakon temeljne definicije glagola definira *podlogu* (ili *podmed*), uvrstivši sintaktičko obilježje, odnosno pojam subjekta, u definiciju glagola<sup>10</sup>.

<sup>9</sup>Usp. bilješke 10 i 11, op. a.

<sup>10</sup>"Podloga iliti podmed zove se ono, shto je na pitanje *tko*, ali *shto* vrimerorics podloxeno, iliti jest ono sobstvo ali stvar, od koje se govori, to jest ono, shto diluje, oli dilo prima, ili ono, csesa stalex vrimerorics ukazuje" (str. 148).



U *Ričoslovju* je “vrimenorič oni dil govorenja, koi s’obzirom na vrime, i na način vezanja kodgovora s’ podlogom, kroz lice, i obrazovanje svoga sklanjanja, i zaveršivanja odkriva, izgovara, i pokazuje *stanje*, *činjenje*, i *terpljenje* podloge s njezinim kodgovorom” (1849: br. 56). Glagol je dakle definiran s obzirom na glagolska značenja (pokazuje stanje, činjenje i trpljenje), morfološka obilježja (vrijeme, lice, sprezanje/sklanjanje) i na način vezanja *kodgovora s podlogom*<sup>11</sup> (predikata sa subjektom). Ovo prethodno obilježje glagola Starčević još produbljuje objašnjenjima da je u svakoj rečenici glagol “vez koi sapinje podlogu s kodgovorom”. Međutim, Starčević dodaje da glagol može “štogod zlamenovati” i onda kada nema podloge ni kodgovora misleći pritom na infinitiv (*zlameniteljni način*), odosno “ono stanje u kojem se vrimenorič nahodi brez podloge i kodgovora” (1849: br. 56).

Na temelju triju gramatičkih definicija glagola, sadržajno različitih, proizlazi koliko je i na koji način Starčević promišljao o jezičnim činjenicama i uočavao njihova temeljna leksička, morfološka i sintaktička obilježja.

## 2.6. Participi

U drugom poglavlju *Nove ričoslovice*, gdje Starčević nabraja vrste riječi i objašnjava glavna njihova svojstva, o participima (*dionoricsima*) kaže: “Imamo mnogo putah potribu mnoga u kratko izreči, shto ako činimo, *Dionoricsi* potribujemo, n. p. *poklam bi bio poslanicu napiso, odpravih se na ulak*, imash na kratje izrechi: *Napisavshi poslanicu, odpravih se na ulak*” (str. 16). Zaključak je da Starčević participima uvida obilježje kraćenja izričaja, odnosno rečenice, što ističe i u definiciji participa u poglavlju o slaganju riječi: “*dionorics* vekshinom sluxi za dugacska slovstva i izrecsenja na kratje izgovoriti” (str. 108).

U *Novoj ričoslovisi iliričko-franceskoj* Starčević objašnjava da particip (*dionorics*) “doklen narav pridavnoga imena ne oblacsi, uxdarxi narav u vladanju svoga korena” (str. 233). Vidljivo je da promatranoj jezičnoj činjenici uočava svojstvo pridjeva povezano sa svojstvom *korena* (glagola). Taj odnos glagola i pridjeva postoji i u definiciji participa u *Ričoslovju*. Iako su na popisu podjele vrsta riječi, participi u *Ričoslovju* nisu objašnjeni i definirani kao samostalna vrsta riječi, već u okviru morfološkoga opisa glagola. Starčević ističe da participi u hrvatskom jeziku “imaju obzir na vrime, na podlogu, na broj, i na pleme” (1849: br. 57) te se zato i zovu *dionoriči* jer imaju nešto zajedničko s glagolima i pridjevima.

Kada bi se analiza proširila i na oblike koje Starčević ubraja u participe (pogotovo u *Novoj ričoslovisi* i *Ričoslovju*), onda bi se uvidjelo koliko je dvojbi Starčević imao pri opisu te vrste riječi.

<sup>10</sup> “Podloga iliti podmed zove se ono, shto je na pitanje *tko*, ali *shto* vrimenoricsi podloxeno, iliti jest ono sobstvo ali stvar, od koje se govori, to jest ono, shto diluje, oli dilo prima, ili ono, csesa stalex vrimenorics ukazuje” (str. 148).

<sup>11</sup> “*Podloga* zove se ona stvar, od koje se govori, i štogod kaže, a ono što se govori, i što se kaže, zove se *kodgovor*” (1849: br. 44).

Participi kao vrsta riječi u starijim hrvatskim gramatikama kontrastivni su u odnosu na današnju podjelu zbog toga što su, kao i u Starčevića, na popisu kao samostalna vrsta riječi, a sadržajna definicija im je u okviru druge vrste riječi (najčešće glagola).

## 2.7. Prijedlozi

U morfološkom dijelu *Nove ričoslovice* Starčević o prijedlozima (*pridstavcima*) kaže da su “ricsice, kroz koje razlicsita, koja stvari medju sobom imadu, uznoshenja, ili vezanja izgovaramo. Ima ih od razlicsutih, varstah, nikoji nikoja a drugi druga pitaju padanja” (str. 74). Prvo, prijedlozi su *ricsice* (riječce) – čime ističe njihovo obilježje kratkoće. Drugo, prijedloga ima različitih vrsta i oni kao takvi zahtijevaju uza se određene padeže. Proizlazi da je Starčeviću potpuno jasno da se prijedlozi upotrebljavaju s imenskim riječima u određenom padežnom obliku. Kada nakon definicije nabraja prijedloge, svrstava ih u skupine koje imenuje *drugo padanje pitaju*, *treće padanje pitaju*, te *četvrto* i *peto padanje pitaju*: u skupinama su prijedlozi nabrojani ovisno o padežu u kojem je imenska riječ kada uz nju stoje prijedlozi. U *Novoj ričoslovici iliričko-franceskoj* nema opće definicije prijedloga, nego se samo uviđa da se *pridstavci* “mogu na 8 redovah razdiliti: 1) za bilixiti misto, 2) red, 3) sjedinjenje, 4) razstavljenje, 5) opricsenje, 6) svarhu, 7) uzrok i nacsin, 8) uznoshenje, okolovshтину i ost.” (usp. str. 244–246).

Prijedloge (*pridstavke*) u *Ričoslovju* Starčević opisuje odmah poslije zamjenica, prije obradbe glagola. Iako je prijedloge svrstao u skupinu nepromjenjivih riječi, te u definiciji i ističe činjenicu da je prijedlog *neskloniva rič* (1849: br. 54), vjerojatno je zbog padežnih odnosa prijedloga i imenskih riječi osjetio potrebu da prijedloge opiše odmah nakon zamjenica, druge “padežne” vrste riječi. Sličan metodološki postupak nalazi se u novijem gramatičkom opisu hrvatskoga jezika, u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* D. Raguža, gdje se prijedlozi ubrajaju u nepromjenjivu vrstu riječi, ali se opisuju u okviru promjenjivih vrsta riječi “zbog njihove funkcije i vezanosti za deklinacijske riječi” (Raguž 1997: 116). U *Ričoslovju* definicija prijedloga, kao i u *Novoj ričoslovici*, sadrži postavku da prijedlozi pokazuju određeni odnos koji postoji među “dvima stvarim, kad se u izrečenju združe” (1849: br. 54). Pogotovo kad je riječ o činjenici združivanja u *izrečenju* (rečenici), potrebno je promijeniti naziv “stvari” u jezični pojam, što Starčević i čini s obzirom na objašnjenja koja slijede. Naime, o prijedlozima kaže da daju *ričima* značenje koje one same bez njih ne bi imale, te da prijedlozi stoje ili sami ili se sastavljaju s drugim riječima. Nije potpuno jasno misli li na sastavljanje prijedloga s riječima u smislu postavljanja prefiksima, ili je samo riječ o prijedlozima kao takvim. Osim toga zapaža da pridstavci “vladaju vazda s’ onim imenom; prid kojim stoje, i tako potežu za sobom imena sad u ovom, sad u onom sklonu”. U definiciji se ističe položaj prijedloga u sintagmi, ali i činjenica da prijedlozi uvjetuju padež (*sklon*) imenskoj riječi pred kojom stoje.

Povezanost prijedloga i kategorije padeža postoji još od Kašićeva određenja prijedloga. Po definiciji prijedlog je “nesklonjiva vrsta riječi koja se stavlja pred

druge vrste riječi, ili odvojena ili spojena s njima. Njoj pak pripadaju figura i padež” (Katičić 1981: 82). Tu postavku Katičić objašnjava ovako: “Trebalo samo shvatiti da tu padež nije oblik riječi nego kategorija, a nju u prijedložnom izrazu doista određuje, dakle u nekom smislu i nosi, prijedlog, a na imenici se samo pokazuje” (Katičić 1981: 82).

## 2.8. Prilozi

Starčević u *Novoj ričoslovcu* prilog (*priricsak*) definira kao “besidu, koja nacin stanja, stalexa, i dilovanja stvarih ukazuje” (str. 74). Zaključuje da prilog “vekshinom u govorenju uz vrimenorics dohodi” (str. 15), ali da se “pridaje vindar mnogo putah pridavnim imenim” (str. 16). Priloge svrstava u šesnaest značenjskih skupina: prilozi *mista*, *vrimenta*, *broja*, *reda*, *kolikojstva*, *prispodabljanja*, *kakojstva*, *popushtenja*, *ukazanja*, *pitanja*, *potvardjenja*, *nikanja*, *sumnje*, *prilikovanja*, *sakupljenja* i *rastavljanja*. U *Novoj ričoslovcu iliričko-franceskoj* prilog je “rics stojecha uz vrimenorics za ukazati kakojstvo jednoga dila, ali stalexa” (str. 237). U *Ričoslovcu* je prilog definiran kao “rič, koja odredjuje, i pokazuje način, na koji kodgovoru što god pristoji” (1850: br. 10). Stavivši u definiciju predikat (*kodgovor*), a ne glagol, autor prilog definira na osnovi njegove sintaktičke funkcije te time čini određeni odmak u odnosu na prethodne dvije definicije.

## 2.9. Uzvici

Nastajanje uzvika (*medjumetaka*) u *Novoj ričoslovcu iliričkoj* ovako je objašnjeno: “Dogadja se koj put, da na jednom u nami razlicsita pochutjujemo ganutja kad xalosti, kad radosti; ricsi, koje prilicsna chutjenja ocsituju, zovu se *Medjumedci* jere kakogod iznenada na nas navaljuju, tako ih u svaka doba govorenja postavljamo kao: *jao! lele! ah! i ost.*” (str. 16). Proizlazi da Starčević uočava u njima odraz različitih vrsta osjećaja<sup>12</sup>, a i samim nazivom *medjumetak* ističe njihovu neovisnost unutar veće cjeline. I u morfološkom dijelu gramatike Starčević također ističe povezanost s pobuđenim osjećajima definirajući uzvik kao onu “besidu koja razlicsita srca ganutja ukazuje” (str. 78). Uzvike Starčević dijeli na nekoliko vrsta, i to uzvike *začudenja*, *zazivanja*, *žaljenja*, *ponukovanja*, *zapovidanja*, *dosade*, *odbijanja*, *proklinjanja*. Kada u skupinama navodi primjere, svaki je uzvik popraćen uskličnikom, npr. *jao! ah xalosti! slushaj! shuti! jezik za zube! kamochu se sada okrenut!*. Na temelju primjera uočava se da funkciju uzvika imaju i skupovi riječi. Sadržajno istu definiciju uzvika postavio je autor i u *Novoj ričoslovcu iliričko-franceskoj* gdje kaže da se “tako imenuju nikoje ricsice, kojima se sluximo za izrechi veselje, xalost, strah, marzenje, ali koje drugo sarca ganutje” (str. 256). Tako je i u *Ričoslovcu* (1850: br. 15): “*Medjumetak* zove se ona rič, s’ kojom osobito našega srca čutenje bilihimo,

---

<sup>12</sup> Slično je uzvik definirao i Kašić određivši ga kao “nesklonjivu vrstu riječi ubačenu među druge vrste riječi da izrazi duševna stanja” (Katičić 1981: 83).

otkrivamo, i pokazujemo. Kako ima više unutarnjih ćutenjah, tako ima više međumetakah”. Dok se u *Ričoslovju* u pojedinim definicijama vrsta riječi uočava definiranje morfoloških ili sintaktičkih svojstava, objašnjenje uzvika kao vrste riječi ostalo je na sadržajnoj razini u okvirima leksičko-semantičkoga plana.

## 2.10. Veznici

Veznike kao vrstu riječi u *Novoj ričoslovcu* Starčević razumijeva na sintaktičkoj razini jer njihovu definiciju daje u dijelu gramatike o slaganju riječi: “beside od ovoga reda govorenje slagaju, ter slovstva jedno s’ drugim vexu i sapinju, da se ciloviti i svarsheni uzimade razumak” (str. 107). Osnovna obilježja veznika istaknuo je i u uvodnom dijelu gramatike gdje kaže da veznici služe “razlicsita uda govorenja sapinjajuchi kao: *Svitli nam sunce i misec; kada ti dojde, ja pisah*” (str. 16). S obzirom na obje definicije može se zaključiti da veznicima primarno uočava sintaktičko obilježje i funkciju. Definicije veznika nema u *Novoj ričoslovcu iliričko-francuskoj*, ali se nabraja jedanaest vrsta veznika u francuskom jeziku<sup>13</sup> s pripadajućim primjerima.

Potpuniju definiciju veznika (*spojnika*) Starčević daje u *Ričoslovju*: “Spojnik zove se ona neprominiva rič, s’ kojom se druge jedinstvene riči, i cila izrečenja sapinju, ali rastavljaju, za da se govorenje bolje razumi” (1850: br. 16). Spojnik je dakle nepromjenjiva riječ kojom se ne samo spajaju nego i rastavljaju riječi i cijele rečenice. Spojnike je podijelio u jedanaest vrsta, i to: *sapinjajuću, rastavljajuću, akoljubni, protivivi, uzročni, dopustiteljni, izključiteljni, sklapajuću, upitateljni, potezateljni, napridovateljni*.

## 3. Zaključak

U 19. stoljeću malo je gramatičara koji su objavili više od jedne gramatike hrvatskoga (ili kojeg drugog) jezika. U skupinu onih koji su objavili više gramatičkih naslova valja svakako ubrojiti A. Vebera Tkalčevića, V. Babukića i A. Mažuranića. S obzirom na objavljene gramatičke opise hrvatskoga (i francuskoga) jezika, i to u prvoj polovici 19. stoljeća, u tu bi se skupinu mogao ubrojiti i Šime Starčević. Stoga je za Starčevićeve gramatike moguće primijeniti metodologiju usporedne analize gramatičkoga promišljanja hrvatskoga jezika i jezika općenito na temelju njegovih vlastitih jezikoslovnih djela. U ovom radu analizirani su gramatički opisi, odnosno definicije vrsta riječi u Starčevićevim gramatikama. Iako je jedna od njih gramatika francuskoga jezika pisana hrvatskim jezikom, upravo je kategorija vrsta riječi ona koja dopušta uspoređivanje opisa jezičnih činjenica koje postoje u oba jezika. Analiza je pokazala koje je vrste riječi Starčević uzimao u obzir te kako ih je imenovao.

---

<sup>13</sup> Vrste veznika imenovane su hrvatskim nazivima: *vezajuchi, raztavljajuchi, protistojechi, poduvitivistakajuchi, dvojlivi, umacsechi, prisposobljajuchi, pridavajuchi, uzročni, sklapajuchi* te *veznici koji se uznose na red i vrime* (usp. str. 248).

Dosljedno se koristio hrvatskim nazivima (i u gramatici francuskoga jezika) što je svakako značajno za hrvatsku gramatičku terminologiju 19. stoljeća. Na temelju definicija vrsta riječi uočeno je da se definicije temelje na leksičko-semantičkom planu (npr. definicije imenica) i morfološkom planu (pridjevi, glagoli). Sintaktičke naznake u definicijama postoje pogotovu u razumijevanju veznika, a uz pomoć pojmova subjekta i predikata definiran je i glagol (npr. u *Ričoslovju*). Svakako treba istaknuti problematiku brojeva i participa (kao vrste riječi). Participi su u sve tri gramatike na popisu kao samostalna vrsta riječi. Međutim, u morfološkom opisu definirani su pod “okriljem” glagola kao riječi s imenskim obilježjima, a ne kao samostalna vrsta riječi. Na temelju usporedbe opisa brojeva u Starčevićevim gramatikama, s obzirom na definicije i podjelu na skupine u kojima se izričito kaže da su u određenoj skupini imenice i pridjevi zapravo brojevi, čini se da ne treba ni spominjati problem te vrste riječi o kojoj danas ionako postoje različita promišljanja.

Tijekom analize nije se težilo kritičkom prosuđivanju u kojoj je gramatici Starčević bolje ili lošije definirao jezične činjenice. Važnije je bilo naglasiti što je Starčević kao gramatičar uočio, do kojih je jezičnih spoznaja došao te na koji ih je način interpretirao. Starčevićovo poimanje problematike vrsta riječi u sve tri njegove gramatike pridonosi razvoju jezikoslovne misli u okviru gramatičke teorije promišljanja sustavnosti jezika. “Jere koliko su temeljitii zakoni, toliko je lakshi, izvarstii, i plemenitii jezik” (A. Starčević, *Nova ričoslovica ilirička*, str. 84).

## Literatura

- Anić, V. (1968a) Akcenat u gramatici Šime Starčevića, *Radovi Filozofskoga fakulteta u Zadru*, V II, 70–88.
- Anić, V. (1968b) Akcentološki članci Šime Starčevića, *Jezik*, 15(4), 114–121.
- Anić, V. (1969) O starijoj hrvatskoj terminologiji u lingvističkom rječniku (R. Simeon: Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva, MH, Zagreb, 1969.), *Zadarska revija*, 6(18), 690–694.
- Babić, S. et al. (1991) *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, JAZU – Globus, Zagreb.
- Barić, E. et al. (1990) *Gramatika hrvatskoga književnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb.
- Brlobaš, Ž. (1999) Definicije vrsta riječi u *Horvatsko-slavonskoj slovnici* Lavoslava Firholcera, *Riječ*, 5(2), 7–16.
- Brlobaš, Ž. (2001) *Vrste riječi u hrvatskim gramatikama (na primjeru gramatike Šime Starčevića Nova ričoslovica ilirička)*, rukopis, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovje, Zagreb.
- Derossi, J. (1995) Pop Šime Starčević i *Zora dalmatinska*, *Zadarska smotra*, 44(3/4), 87–94.
- Derossi, J. (1997) Hrvatski jezikoslovac pop Šime Starčević, *Senjski zbornik*, 24, 141–150.
- Drechsler, B. (1912) Pop Šime Starčević, *Veda*, 2, Nova Gorica, 436–444.
- Horvat, J. (1990) *Ante Starčević – kulturno-povijesna slika*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.

- Junković, Z. (1978) Šime Starčević i fonološki opis novoštokavskoga naglaska, *Jezik*, 25(3), 80–85.
- Kačić, M. (1995) Leksija i zamjenice, *Fluminensia*, 7(1), 39–45.
- Katičić, R. (1981) Gramatika Bartola Kašića, *Rad JAZU*, 388, 5–129.
- Katičić, R. (1992) *Novi jezikoslovni ogleđi*, Školska knjiga, Zagreb.
- Maretić, T. (1932) Pregled srpskohrvatske gramatičke terminologije XVII, XVIII i XIX vijeka, *Rad JAZU*, 243, 13–90.
- Pranjković, I. (1982) Klasifikacija riječi na vrste i razine gramatičke analize, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 17, 23–30.
- Pranjković, I. (1985) Gramatika Matije Antuna Relkovića, *Croatica*, 22–23, 97–117.
- Pranjković, I. (1992) Fonološki i sintaktički opis u prvim slavenskim gramatikama, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 27, 125–135.
- Pranjković, I. (2000) “Dilovi govorenja” u Relkovićevoj *Gramatici*, Zbornik radova *Matija Antun Reljković i Slavonija 18. stoljeća*, Zagreb – Davor, 219–226.
- Raguž, D. (1997) *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb.
- Silić, J. (1984) *Od rečenice do teksta*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb.
- Simeon, R. (1969) *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, I–II, Matica hrvatska, Zagreb.
- Starčević, Š. (1812a) *Mozin Nova ricsoslovica ilirisko-francezka*, Trst.
- Starčević, Š. (1812b) *Nova ricsoslovica iliriska*, Trst.
- Starčević, Š. (1849–1850) Ričoslovje, *Glasnik dalmatinski* [1849. godine od broja 34 (27.9.) do broja 60 (25.12.); 1850. godine od broja 1 (1.1.) do broja 17 (26.2.)].
- Starčević, Š. (2002) *Nova ricsoslovica iliriska* (pretisak), Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Tafra, B. (1989) Što su brojevi? (gramatički i leksikografski problem), *Rasprave Zavoda za jezik*, 15, 219–237.
- Tafra, B. (1993) *Gramatika u Hrvata i Vjekoslav Babukić*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Tafra, B. (2002) Jezikoslovac Šime Starčević, u: Š. Starčević, *Nova ricsoslovica iliriska* (pretisak), Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 127–177.
- Vince, Z. (1971) Gramatike zadarsko-dalmatinskog jezičnog kruga, *Zadarska revija*, 4(20), 285–300.
- Vince, Z. (1973) Zasluge Šime Starčevića za hrvatski književni jezik, *Filologija*, VII, 157–201.
- Vince, Z. (1990) *Putovima hrvatskoga književnog jezika*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.
- Vince, Z. (1998) *Ikavica u hrvatskoj jezičnoj povijesti*, Matica hrvatska, Zagreb.

## PARTS OF SPEECH IN ŠIME STARČEVIĆ'S GRAMMAR BOOKS

### *Summary*

The paper analyses grammatical descriptions of parts of speech in Šime Starčević's *Nova ričoslovica ilirička* (1812), *Nova ričoslovica iliričko-franceska* (1812) and *Ričoslovje* (1849–1850). The analysis emphasizes several basic principles: which parts of speech are described in the grammar books and which Croatian terms the author uses to name them. It considers grammatical definitions of parts of speech, especially as regards definitions based on lexical-semantic, morphological or syntactic level of analysis. Although the analysis is comparative in nature, the procedure exemplifies the way of thinking about linguistic ideas and features of Starčević's grammatical discourse.

**Ključne riječi:** vrste riječi, definicije vrsta riječi, Šime Starčević, Starčevićeve gramatike

**Key words:** parts of speech, definitions of parts of speech, Šime Starčević, Starčević's grammar books